

Willenstad.

Den 16^{den} Mei 1896 bezocht ik de gemeente Willenstad. Om 12.15 van Dinteloord vertrokken, kwam ik omstreeks 1 uur te Willenstad aan. —

Burgemeester en Wethouders waren op het raadhuis aanwezig; met hen besprak ik de belangen der gemeente; daarna gaf ik audiëntie aan een paar officieren van het garnizoen. Vervolgens onderhield ik mij nog wat met den burgemeester en diens wethouders, waarna wij eene wandeling door het plaatsje deden. Eerst gingen we naar de rivier (het Hollandsch diep); vervolgens naar het Mauritsshuis (een oud gebouw, door prins Maurits gesticht, thans dienende tot infirmerie) en toen weer naar het gemeentehuis terug. — Het gemeentehuis is een mooi oud gebouwje; jammer, dat er zooveel kalk en cement op gesmeerd is! —

De burgemeester klaagde zeer, dat Willenstad zo achteruit ging; hij schreef dit vooral toe aan het verminderen van het garnizoen; eertijds drie compagnieën en een batterij; thans slechts éene compagnie. — De waarde der huizen was diertengerolge zeer gedaald, omdat er zoovele leeg stonden. Het mooiste huis uit Willenstad was kortst verkocht voor f 2000. —

Omstreeks drie uur reed ik van Willenstad weg, om mij te begeven naar Tynaart. —

De secretaris van Willenstad (Koomars) is daar tevens ontvanger; hij bleek een intelligent en nauwkeurig administrateur. Enkele bemerkingen werden hem gemaakt naar aanleiding zijner administratie als ontvanger.

Den 14 September 1900 kwam ik weder in de gemeente; ik vond daar nog hetzelfde dagelijksch bestuur van twee jaren, nl. den burgemeester van Nijl (die naar mijne meening gering heeft en heel ziek is; hij bracht een gedekke van den zomerk aan eene badplaats daar); den wethouder Vroak, een oud heer, winkelier van zijn ambacht en groothandelaar in koloniale waren; en den wethouder van Nijngaarden (die vroeger weth. bij burgemeester van Willenstad was; toen volgde hij zijn

Willemsstad.

vader op als notaris; hij was 12 jr. cand. notis. toen hij notaris werd. — voor eenigen tijd beddrukte hij voor zijn notariaat, en bleef, uitgehechtheid van de plaats, te Willemsstad wonen). — Van de leden van den Raad waren er 5 (onder wie de burgemeester en de beide welhouders, in de kom; 2 wonen te Zlelwijk).

Van de huwelijken welke jaarlijks in Willemsstad voltrekken worden (in 1899 14), is gemiddeld $\frac{1}{3}$ gedwongen fransigheid.

Bij de te Willemsstad ingarnizeerde compagnie is geen militaire doctor; de militairen worden behandeld door den burger Dr. Zeller, een broeder van den doctor te Tjinaart. — Er kwamen in 1899 vijf gevallen van typhus voor zonder bekende oorzaak.

De wederoover wordt door den doctor gescalorieerd; voor verlosfingen van arme vrouwen krijgt ze f 5. — van het armbestuur.

Het tractement van den doctor bedraagt f 900; bedient hij het garnizeeren niet, dan betaalt de gemeente hem f 1100. —

Ordn. aan het hoofd der school, de l'p. a. a. f, een hooger pensioen te verwezen, werd diens tractement van f 1000 op f 1700 gebracht. De bedoeling is dan, dat hij, na dat tractement een jaar genoten te hebben, ontslag zal vragen.

Er is te Willemsstad eene bekende dierlijke paardenmarkt. Het toezicht op levensmiddelen bestaat in het keuren van vee door den veldwachter, driemaal was het voorgekomen, dat hij een beest wegens tuberculose voor de cons. exemptie ongeschikt had verklaard; het werd dan in den grond gestopt. — Zeldelijk nadeel voor den slager sprak daaruit niet voort, omdat deze zijne schadeverhaalde op den oorspronkelijken verkooper van het beest. —

Den 26 April 1904 kwam ik weer in de gemeente. Van uit Noosendaal reed ik er heen. Ik bezocht denzelfden dag Winkelvoerd en Tjinaart.

Audientie verleend aan den garnizeerscommandant, Kapitein Singels. Hij kwam zijn opwachting maken. —

Aan de Heeren Dame en Knoake, respectievelijk Dijkgraaf en secretaris penningmeester van den Krijgsbil. Zij vroegen insluchtingen omtrent het nieuwe reglement voor de Waterschappen.

Willemsstad.

7h verwezen naar l'pedep. slaten. —

Aan Pastoor Bogaers, sinds 3 jr. te Willemsstad, als heeder van 69 zielen en 32 communicanten; hij had niets bijzonders te vertellen, behalve dat hij zo'n arme gemeente had!

Er komen jaarlijks 40% gedwongen huwelijken voor; 2 onelke geboorten per jaard.

De gemeente wordt tegenwoordig door politieke partijen bewerkt; er is pas eene kiesvereniging opgericht van kleine luieten. Bij Raadsverkiezingen wordt hard gewerkt; bij raadsvergaderingen is tegenwoordig veel publiek. Welhouder Vissak behlaagde zich over een en ander; vermoedelijk gaat dus alles vanden burgemeester Bruunt uit.

Eerlijkheid van de menschen bijzonder groot; er wordt nooit gestolen, zelfs des nachts niet liet goed van de bleek.

Armoede, broedsgebrek wordt in Willemsstad niet geleden; er zijn des winters een aantal armen, die eens in de week de gemeente rond gaan.

Van het huwelinapsorderwijs wordt door de jongens geen gebruik gemaakt; slechts 5 meisjes profiteren er van. — Veel schoolverzuim; in 1903 moesten deswege 15 processen verbaal worden op gemaakt, welke evenwel niet allen werden vervolgd.

Er hooven in Willemsstad 15 vischschepen tehuis; de vischschepen maken over het algemeen slechte zaken; alleen de spieringsprangt gaat redelijk goed.

Willemsstad heeft van ouds eene bekende paardenmarkt.

Sinds de Kraam naar Zeeland gebouwd werd, is er 3 maal daags verbinding met de vaste wal via Numansdorp. —

Welhouder van wijngaarden is overleden; diens portret hing in de Raadsraad. Burgemeester van Klijn verbrak naach's klage en werd veranderd door Mr Bruunt. Ik weet, dat die wisfeling van bestuursleden niet zal strekken tot bevordering van de rede in Willemsstad.

Pastoor Bogaers pries burgemeester Bruunt zeer, zomel als diens echtgenoot, als brant, over en door geloovige menschen.

Willemstad.

Den 11 Juni 1908 kwam ik weer in Willemstad. Voor mijn oudstiefte hadsten zich aangemeld pastoor Wogaarts, die sinds ik ~~hier~~ de vorige keer, dat ik in Willemstad kwam, een beraete had gehad, en daarvan nog sterke onder den indruk verkeerde (spraken, gang ens); hij heeft thans 53 communianten en + 90 Katholiekken. — Hij kwam eenvoudig zijn opwachting maken evenals de garnizaen commandant, de heer de Keyser, kapitein der artillerie, een ongekend officier, die in het logement te Willemstad zijn intrek had genomen. — Van Tilburg, een veehoopman, beklagde zich, dat hij, in verband met het heerschende mond- en kluwzeer geen permissie kon krijgen, om veer uit den besmetten kring (Zuid-Holland) in te voeren naar Noordbrabant; hij zal mij alles nog eens in een uitvoerig adres uiteen zetten. —

Ik was met den tram van Oud Gastel naar Willemstad gegaan; aan de remise van den tram (5 minuten buiten Willemstad) werd ik in ontvangst genomen door den burgemeester en den secretaris; met hen wandelde ik naar het Raadhuis. Ziek was juist Kermis in Willemstad; gelukkig was het er niet lastig druk! —

A. en W. zijn zeer onder den indruk van de fraude van den postdirecteur v. den Tempel; hij was geboortig van Willemstad; was daar een jr of 3 postdirecteur; was in Juli 1907 lid van den Raad geworden. — Toen barste de bom; de fraude — een leas bleef van f1600. — werd ontheld; v. d. Tempel kreeg een jr gevangenisstraf. — Vooral de wethouder Haris was zeer onder den indruk.

B. en W. zijn het niet eens over het recht begrip van het nieuwe provinciale reglement op de waterleidingen; de burgemeester en wethouder Dane zijn van oordeel, dat, zoo lang geen nieuwe leeggers zijn vastgesteld, de oude leeggers gelden; en, omdat in de oude leeggers de aangelandes genaemd worden als de onderhoudenplichtigen der waterleidingen, deze onderhoudenplichtig blijft voortduren, tot zoo lang er leeggers volgens het nieuwe reglement zijn vastgesteld. Het tracht, aan de leeren het foutiem

Willemstad.

in hunne mening aan te toonen.

De gemeente geneesheer is nog doctor van het garnizaen; hij geniet daarvoor + f1000. — Hij wordt per aantal soldaten betaald.

Er is geen veearts in de gemeente; men zou gaarne finon, heel en steun hebben van de provincie in de uitde van een te benoemen veearts; ik kon de leeren daarop weinig hoop geven.

De paardenmarkt is nog zeer bloeiend; er stonden dit jaar 571 paarden aan de lijn. Daarop na elkaare zijn er drie groote paardenmarkten; de eerste daag te ~~Willemstad~~ ^{Wendelooft}, de tweede te Willemstad en de derde te Numansdoorp. — Duitschland blijft steeds anderhalfjarige paarden hebben, door dat de paardenfokkerij zich zoo enorm uitbreidt; kunnen de boeren alle merrieveulen niet aanhouden, en gaan ook vele merrieveulen als anderhalfjarige paarden weg; de Duitschers schijnen echter bij voorkeur ruims te hebben.

Glaemel er een tram kwam naar Oud Gastel, en er vier Numansdoorp oeltraal daags communicatie bestaat met de Zuid-Hollandische eilandten, gaat de gemeente toch niet merkbaar vooruit, en kwam zelfs de waardevermindering der gebouwdde eigendommen kavalijte tot staan.

Het A. en W. van gedochden gewisfeld omtrent de brood zetting; mij kwam het voor, dat het van meer belang was, dat de gemeente brachtte de zorgen voor de noodlijdige waar, door het brood te laten keuren, — dan door te zorgen voor een bepaald gewicht, dat mischien door bedriegelijke kunstmiddeelen (bijv. maarschlijfs) vermeerkerd werd. — Wethouder Haris was het diehoopende geheel met mij eens; de andere leeren vonden wel wat voor zijne argumenten.

Den 17 April 1912 kwam ik weer in Willemstad; de voer was ik in kluwzeer geweest. Aan het station Nieuw Bergen vond ik ~~het~~ ^{het} rijtuig, waarmede ik den loochmarkt; s'avonds reed ik van Willemstad naar Noosendorak (23 k. l.)

3e verkleende audientie aan den ~~Wijles~~ ^{Wijles} ontvanger

Willemstad.

Oosterbaan, en aan den Kapitein der artillerie de Koning met zijne officieren; de kleinen hadden niets byzonders te vertellen.

Als de menschen naar stad" gaan, dan gaan ze naar Rotterdam; de kleine man maakt de reis met het bootje Shor, en gaat dan voor f 0.40 heen en weer. —

Ik heb veel te Willemstad is van een ~~stads~~ ~~de~~ Rotterdamse brommer, plaatschappij; 7 keer daags wordt er over gezet. Ook heb een auto wordt f 3.50 meer geld genomen; komt een auto op een oogenblik, dat er geen officieele afspraak is volgens de dienstregeling, dan wordt die afzonderlijk over gezet, maar dat kost dan f 10. —

Over het veer is een drukke auto verkeer; in 1911 werden er 600 over gezet. — Omdat het veer zoo duur is, en men slechts om de drie uren overtoeren, besloot de automobiel club zich te interesseren voor het veer te laerdigh; daar zal het veergeld minder bedragen, zal ieder meer heen en weer kunnen worden, bereijnt bovendien de wegen, om het veer te bereiden, voor auto's beter geschild zijn.

De Vrijgheid zek water in door de Nieuwe sluis en door de Haven sluis; dat is maar zelden brak.

De Gemeente zek water in door de Spruis sluis; dat is in den regel brak.

De waterleidingen in de Kam worden door gemeente onderhouden; dat kost gemiddeld f 150 3 jaars.

Men klaagt, dat het bootje, dat den veerdienst verricht tusschen Nieuwendorp en Willemstad, te licht is, en dat men daarvoor bij slecht weer te lang op het water ligt, soms feelemaal niet over kam; een klacht bij Waterstad hielp niet; kleinste beverde bootje in goede staat was; dat spreekt ook niemand tegen, maar het is te licht voor den dienst.

De visserij wordt uitgeoefend met 2 2 booten; men vischt op het paling en spiering; of de visschers goede zaken maken of slechte, klagen daten ze altijd; over het algemeen kunnen ze er beter met zijn.

De scheepstimmerwerk gaat voort; veel reparatie werk, bouw van kleinen houten, en in den laatste tijd

Willemstad.

ook van groen schepen

Den 13 Augustus 1917 kwam ik weer in Willemstad; te voren was ik in Winteland geweest; later ging ik nog naar Sijnaart.

In de vestibule van het Raadhuis werd ik ontvangen door N. en W. en door een luitenant kolonel als vertegenwoordiger van den stelling commandant, General de Woch, die met verlof afwezig was.

Van de locaalspaanen plannen stelt men zich weinig voor; de lijn blijft te ver van de kam, en voor die gemeente van groot nut te kunnen zijn.

Zooveel te meer interesseerde men zich voor de drinkwater plannen van Dr. J. Weyerman; aan drinkwater heeft gemeente groote behoefte; thans worden om den anderen dag enige tonnen met water aangevoerd ten dienste van de bevolking en de besetting. Een offer van f 50.000 zooals Dr. Weyerman vraagt, achtte men voor de gemeente niet te groot.

Er is woningnood in Willemstad, omdat daar zoo veel gehuurde militairen zijn; men doet daar niets aan; na de mobilisatie zijn er meer voldoende woningen.

De scheepstimmerwerk gaat heel goed; daar is veel werk; vooral reparatie; in 1916 werden er 2 nieuwe schepen gebouwd. Thans is er gebrek aan hout en ijzer voor nieuw bouw.

In het vischerij bedrijf maken de visschers elkaar het bestaan moeilijk, door elkaar de broodschadelijke oevervisch te onthouden. Door tusschenkomst van de visserij inspectie hoort men dit moeilijkheden te bouwen te komen.

De landbouw gaat nog goed; de veekelt veel minder, die is niet looned meer. De paarden fokkerij is ook veel minder. Er is geen handel. Op de laatste paardenmarkt waren geen buitenlandsche kopers voor de anderhalfjarige paarden.

De oude wethouder Dame maakte en byzonder

Willemstad.

goeden indruk; zijn collega Laris is zeer wel bespraakt. De burgemeester van met hem blijbaar goed over weg. Jammer, dat hij uit Willemstad weg wil; hij is daar blijbaar zeer goed op zijn plaats. Hij bouwde zich een woning — een zogenaamd Noors huis — even buiten Willemstad. — Hij was zoo vriendelijk mij te onblijven te vragen; ik kon die invitatie niet aannemen.

Den 14 Juni 1921 kwam ik weer in Willemstad; later bezocht ik ook nog de gemeente Noosendael. Het den nieuwen burgemeester gaat het niet goed; de beide wethouders verscheen therapeutisch om hemne opnieuw kenbaar te maken. Ik zal van der Een daarover naar den Bosch laten komen.

Sinds Juli 1920 fungeert het ver Willemstad-Namansdorp weer; het veergeld is echter zoodaer, dat er haast geen gebruik van gemaakt wordt; veergeld voor een auto bedraagt f 4.

De gemeente gaat tegenwoordig weer meer vooruit; daardoor brengen de grootste panden weer meer waarde; de woning van den wethouder Laris, in certijd voor f 2000. gekocht, zou nu wel f 11.000. — waard zijn.

De electricificatie van Willemstad is juist aange-
steed; aangenomen 2 1/2% beneden de begraafing. —
Er was sinds eenige jaren een provisorium, dan
gelegd door een particulier; deze heeft enorme
schade geleden.

Sinds April is de scheepstimmerwerf weer in
bedrijf; werkt vrij druk.

Er ligt in Willemstad een compagnie vesting
artillerie in garnizoen; voor de officieren is het
haast onmogelijk om daar een behoorlijk onder-
komen te vinden.

Den 5^{den} Juni 1925 kwam ik weer in Willemstad
later bezocht ik nog de gemeente Noosendael.
De Raad van Willemstad onderoeping bij de laatste

Willemstad.

Raadsverkiezing groote verandering: Wethouder Dam
kwam te overlijden; wethouder Laris werd als zoodanig
niet herkozen. — In hunne plaats bezetten thans de
vleeren Burger, en Korbeweg. Laris de wethouders zetels.
Ik heb geen aanwijzingen gekregen, die mij doen ver-
derstellen, dat de burgemeester het niet met hen zou kun-
nen vinden.

De Raad bestaat thans uit 2 arbeiders, 2 burgers en 3
boeren. — Van deze zijn er 2 antirevolutionair, 3 Christ.
Historisch, 1 liberaal en 1 Vrijheidsbond. — Er zijn bij-
na geen Nooschen in Willemstad; zij brengen 55 stemmen
uit.

De finanties van Willemstad zijn nog al goed; door
dat de opbrengst van de belastingen met veel hield
men f 13.000 over; daarmede werden 2 geldleeningen
afgelost; en had bovendien een extra aflossing van
f 300. plaats van de electriciteits leening.

Het electriciteitsbedrijf dekt zich; in 1924 hield men
f 570. over; men overweegt thans vermindering van
het stroomtarief.

De waterleidingen in de kom der gemeente worden twee
maal in de week, door speling, van uit het Hollandsch
Diep van versch water voorzien; drie maal in de week
zou niet kunnen; dan zou de bodem van de water-
leidingen te veel uitspoelen.

De drinkwaterleiding West Brabant werd
den 29 December 1924 geopend. Daar zijn reeds
75 perceelen aangesloten. Het wijf men juist heden
weer beogen met de aansluiting van meerdere per-
ceelen; bij acht diverse woningen zag ik de men-
schen bezig.

Van wege de Vereeniging: Willemstad Voort
wordt een cursus in hebbenen gegeven, welke cursus
druk gevolgd wordt.

Een wereldbelaasheid, dat naam heeft.
Klachten, dat de visschers elkaar geen advies
willen verstrekken, worden niet meer vernomen.

De scheepstimmerwerf heeft niet veel meer te belee-
ven.

Willemsstad.

De veerdienst Willemsstad - Numansdorp is in handen van de Rotterdamse tramweg ll^{de}. Om concurrentie te weeren wordt het veergeld voor auto's zoo belachelijk hoog - f 4. - gesteld.

De Rotterdamse tramweg ll^{de} zou gaarne haar stoombootdienst Sype - Willemsstad - Numansdorp laten vervallen, omdat daarop jaarlijks f 15.000. - wordt toegegeven. In de plaats daarvan zou zij een tram willen exploiteeren Willemsstad - Dintelbord - Steenbergen. Burgemeester zou dat zeer gaarne zien, omdat er dan in Willemsstad een behoorlijk groote haven zou moeten gebouwd worden; hij meent, dat deze aan zijne gemeente zeer ten goede komen, en de gemeente daarvan geheel zou opleeden. - De aanleg van de baan zou f 1.200.000. - kosten; de Rotterdamse ll^{de} zou het rollend materieel leveren.

Willemsstad.